

Posveta and *blagoslov* from a general-language and a theological standpoint

In Croatian theological terminology a distinction is made between the words *posvetiti* (consecrate), *posveta* (consecration) and *blagosloviti* (bless), *blagoslov* (blessing). *Posvetiti* is used as a rule with sacral objects, such as the church, altar, chalice, paten. *Blagosloviti* is reserved for secular objects: the buildings (schools, homes, houses), premises, food, flags, vehicles and the like. No such strict distinction is made in general Croatian, particularly so in the usage thus far. The author therefore wonders whether a narrowly specialist, theological distinction is obligatory in general Croatian.

PITANJA I ODGOVORI

ELIZABETINSKA ILI
ELIZABETSKA DRAMA?

Izdavač Sysprint izdao je prošle godine Shakespeareova *Otela* u prijevodu *Josipa Torbarine* s uvodnim dijelom M. Engelsfelda u kojem on upotrebljava naziv *Elizabetska drama* pa mi neki suradnici Leksikografskoga zavoda kažu da bi im taj naziv znatno otežao probleme s nazivljem zbog drugih sličnih pridjeva pa pitaju je li Engelsfeldov pridjev dobar.

M. Engelsfeld sam objašnjava svoj izbor. U tekstu piše da se doba te književnosti "naziva Elizabetsko i Jakobinsko doba, pa otuda i termini Elizabetska i Jakobinska drama." Uz to dodaje bilješku u kojoj je napisao:

"Smatram da je potrebno objasniti zašto sam se odlučio za pridjev *elizabetski* (Elizabetska drama. Elizabetsko doba), a nisam za pridjev *elizabetinski* (Elizabetinska drama) koji se u nas proširio pod srpskim utjecajem; kurioziteta radi, moram spomenuti da sam u našoj publicistici naišao i na pridjev *elizabethonski* (Elizabethonska drama). Hrvatska inačica engleskog imena Elizabeth (Elizabeth I)

glasi Elizabeta (Elizabeta I), pa otuda i pridjev *elizabetski*; da hrvatska inačica za englesku kraljicu Elizabetu glasi Elizabetina, i ja bih bio za pridjev *elizabetinski*. Na prigovor da je pridjev *elizabetinski* mogao nastati od hrvatskog pridjeva *Elizabetin*, odgovaram da je bolje ako se pridjevi tvore od pridjeva nego od imenica.

U hrvatskome jeziku pridjevi izvedeni od vlastitih imena i prezimena tvore se na različite načine pa često od jednog imena nastaje nekoliko pridjevskih varijanata. Tako od Shakespeare nastaje šekspirski, šekspirovski i šekspirijanski; od Krleža - krležinski i krležijanski; od Orwell - orvelski, orvelovski i orvelijanski; od Byron - bajronski, bajronovski i bajronijanski; od Kafka - kafkinski i kafkijanski, i tome slično. Prirodno je da svi pridjevi izvedeni od vlastitih imena i prezimena ne moraju uvijek imati isto značenje, ali nas značenjske stilističke nijanse ne moraju ometati kad pokušavamo utvrditi pravila za pisanje pridjeva nastalih od vlastitih imena.

Kako su u jeziku najbolja rješenja često i najkraća rješenja, predlažem da se

u neutralnoj službi upotrebljava najkraća varijanta pridjeva izvedenih od imena: elizabetinski, šekspirski, krležinski, orvelski, bajronski.”

Taj tekst otvara više pitanja o kojima je potrebno reći nekoliko riječi.

Prvo je autorova tvrdnja da je *elizabetinski* nastao pod srpskim utjecajem. Kad je ta tvrdnja spomenuta, trebalo ju je dokazati jer je bez dokaza neuvjerljiva. Naši mi anglisti doduše kažu da srpski šekspirolozi upotrebljavaju samo *elizabetinski*, ali to ne znači da su hrvatski preuzeli od njih, moglo je biti i obratno, ali to ovdje nije važno jer je *elizabetinski* i po hrvatskome tvorbenom sustavu najbolje rješenje.

Drugo, čudan je pridjev *elizabethonski*. Da nije otisnut dva puta, čovjek bi pomislio da je tiskarska pogriješka, da treba glasiti elizabetanski. Kako i sam autor kaže da je kuriozitet, možemo mu povjеровati da je našao upravo taj pridjev, iako bi uvjerljivije bilo da je naveo gdje ga je našao, a uz to spomenuo i *elizabetanski* jer je i taj pridjev mogao sresti, npr. u 3. izdanju Opće enciklopedije LZ s. v. Elizabeta I nalazimo *elizabetansko doba*, zatim da je stil svjetovne arhitekture prozvan *elizabetanskim stilom*. U istoj enciklopediji s. v. Englezi nalazimo *niz elizabetanskih dramatičara*. Bilo *elizabethonski* kuriozitet ili tiskarska pogriješka, taj lik ne dolazi u obzir pa ga odmah možemo zanemariti.

Treće, da bi pridjev *elizabethski* bio od Elizabeta, a *elizabetinski* od Elizabetina, bilo bi u redu kad bi se pridjevi sufiksom *-ski* tvorili od osobnih imena. Budući da se u načelu ne tvore, ta je tvrdnja sporna, no o tome malo poslije.

Četvrto, čudna je tvrdnja “da je bolje ako se pridjevi tvore od pridjeva nego od imenica” jer nije očekivana iz prethodnoga konteksta, očekivalo bi se “da je bolje ako se pridjevi tvore od imenica nego od pridjeva”, ali ako bi i tako bilo, tvrdnja ne bi imala tvorbenoga smisla jer se pridjevi tvore po sustavu od imenica i od pridjeva pa se ne može govoriti što je bolje.

Prijedlog u posljednjem odlomku počinje na načelu gospodarstvenosti, ali to bi vrijedjelo samo pod uvjetom da su ti oblici potpuno istoznačni i tvoreni po istovrijednim načinima, ali kako ovdje nisu raščišćeni tvorbeni odnosi, a to onda znači ni značenjski, pozivati se na to načelo nije opravdano.

Pravi je problem drugi odlomak, on ulazi u bit problema. No prije raspravljajući o njemu, valja reći da je M. Engelsfeld profesor književnosti i da ono što sam dosad već rekao o njegovoj bilješci, pokazuje da se dobro ne snalazi u jezičnoj problematici. Pokazat ću još na tričetiri pojedinosti od kojih neke i nisu baš sitnice.

On piše Elizabethsko i Jakobinsko doba, Elizabethska i Jakobinska drama velikim početnim slovom, a za to nema nikakva razloga. On to piše prema engleskome pravopisu (M. Engelsfeld je anglist!). Drugo, ne vidi da je *jakobinski* napravljeno upravo sufiksom *-inski*, kao i *elizabetinski*. Ostalo jesu sitnice, ali kad je već riječ o tome, onda valja reći da je bolje pisati Elizabeta I. (s točkom iako je u zagradama), a tvorba pridjeva pokazuje da je bolje *pridjevni* nego *pridjevski*, kako autor piše.

Najlošije je od svega što određivač najboljega lika prije upuštanja u tako slo-

ženu problematiku i nakon izjave "ali nas značenjske stilističke nijanse ne moraju ometati kad pokušavamo utvrditi pravila za pisanje pridjeva nastalih od vlastitih imena" nije pogledao u priručnike da se obavijesti što je o tome već napisano. Imamo Tvorbu riječi i u njoj dio koji govori upravo u tome. Tu bi našao da postoje sufixi *-ski*, *-inski*, *-anski*, *-ovski*, da pridjevi kao *šekspirijanski*, *kafkijanski*, *bajronovski*, *orvelovski*, *krležijanski* i sl. ne moraju biti izvedeni od *Shakespeare*, *Kafka*, *Byron*, *Orwell*, *Krleža*, nego od imenica *šekspirijanac*, *kafkijanac*, *bajronovac*, *orvelijanac*, *krležijanac* i sl.

Da je pogledao u Tvorbu riječi, ne bi pisao kao što je pisao i vjerojatno ne bi odlučio kako je odlučio. On se mogao i ne složiti s onim što tamo piše, ali je trebao to pročitati. Ne mogu se ovdje upuštati u prepisivanje dijelova tvorbe pridjeva koji o tome govore jer toga ima mnogo. Poglavlje *SUFIKSI NA -ski* u 2. izdanju ima 22 strane pa ću ovdje ukratko izložiti osnovno.

Od imenica koje označuju osobe, pridjevi se tvore najčešće sufixima *-ov*, *-ev*, *-in* i *-ski*. Međutim tu odmah valja razlikovati opće imenice od vlastitih. Od općih imenica pridjevi izvedeni prvim trima sufixima, prema određenoj raspodjeli, označuju odnos prema jednoj osobi izrečenoj imenicom u osnovi, a sufixom *-ski* prema množini tih osoba ili jednoj, ali neodređenoj. Kao primjer uzmimo imenicu *ban* i pridjeve *banov* i *banski*. Pridjev *banov* znači da se što odnosi na jednoga poznatoga ili prije spomenutoga bana, npr.

*U katedralu, kad su teške noći,
Na Banov grob zna neka žena doći...*

Zna se koji je to ban jer Matoš ispred toga pjeva:

*Stanac kamen, hrabri Toma
Erded, Bakač ban...*

Banski označuje što se odnosi na svakoga bana, odatle *Banski dvori* u Zagrebu jer pripadaju svakomu banu koji je u njima stolovao.

Ako su posrijedi vlastite imenice, onda je s prvim sufixima isto, ali kako one normalno nemaju množine, onda se od njih normalno i ne tvore pridjevi sufixsom *-ski*. Kažem normalno jer ima i posebnih slučajeva. Don Quijote i Don Juan poznate su osobe i pridjevi od njih su normalno *Don Quijotov* i *Don Juanov*. Prvi našom tradicijom možemo napisati i *Don Kihot* i onda pridjev od njega *Don Kihotov*. Postoje pridjevi i *donkihotski* i *donžuanski*, ali to nisu pridjevi izvedeni od Don Quijote, Don Kihot, Don Juan, nego od općih imenica *donkihot* i *donžuan*, od kojih prva znači 'nesebičan, ali smiješan maštalac', a druga 'zavodnik žena, veliki ljubavnik'. Budući da od Elizabeta I. nema drugoga prenesenoga značenja, onda nema mjesta ni za sufix *-ski* kojim bi se označio neki odnos prema tome imenu. (Ne znam po kome je grad Elizabeth u saveznoj državi New Jersey u SAD dobio ime, ali je *elizabetski* sustavni pridjev koji se odnosi na taj grad.)

Sufiks *-in* kazuje da se što odnosi na Elizabetu, npr. za *Elizabetina vladanja*, što znači *dok je Elizabeta vladala*. Budući da drama nije bila Elizabetina, ne može se ni reći *Elizabetina drama*, nego se mora reći kako drugačije. Po sustavu je najbolje *elizabetinska drama* pa kad već tko želi naći najbolji izraz, onda valja reći upravo tako.

Nisam imao mogućnosti provjeravati koliko pridjev *elizabethski* ima hrvatsku tradiciju, trebalo bi pregledati bar hrvatske povijesti engleske književnosti. Sam Engelsfeld kazuje da je pridev *elizabethski* proširen, a po priopćenju kolege Ž. Bujasa taj je pridjev upotrebljavao J. Torbarina i jednom se čak zalagao za nj. Kao što sam spomenuo, u Općoj enciklopediji našao sam *elizabethansko doba*, *elizabethanski stil*, *elizabethanski dramatičari*, a u Hrvatskome općem leksikonu, u HOL-u, s. v. Elizabeta I nalazimo *elizabethansko doba*. U Književnome leksikonu Strani pisci s. v. Shakespeare nalazimo *među elizabethanskim dramatičarima*. To pokazuje da bi pridjev *elizabethanski* mogao imati određenu tradiciju. To je sufiksom *-ski* preuzet engleski pridjev *elizabethan*, *Elizabethan time, era*, *Elizabethan architecture*, *Elizabethan playwrights*. Prihvatljiv je i pridjev *elizabethanski* jer imamo i sufiks *-anski*. Uz imenicu *doba* moglo bi se reći i *Elizabethino doba*, kao što Mate Ujević u podjeli hrvatske književnosti

ima *Matoševo doba*, a govori se i *Šenoino doba*, npr. "...doba što ga povjesničari imenuju Š e n o i n i m". (J. Matanović, pogovor Tomićevoj Meliti, Vinkovci, 1994., str. 276.) U Dukatovoj knjizi *Slike iz povijesti engleske književnosti*, Zagreb, 1904., našao sam samo na jednome mjestu "Doba kraljice Elizabete" (str. 56.), inače Dukat piše: *Geoffrey Chancer i njegovo doba*, *Doba renesanse*, *William Shakspera i njegovo doba* (*Shakspera* nije tiskarska pogriješka), *Milton i njegovo doba*, *Lord Byron i njegovo doba*.

Sve dakle govori da je pridjev *elizabethski* najlošije rješenje.

Valjalo bi odgovoriti i na dvojbe o drugim pridjevima koje spominje M. Engelsfeld, ali bi previše bilo da se sada i u to upuštamo, to više što se u njima govori u spomenutome poglavlju u Tvorbi riječi. Ako tko nakon čitanja toga poglavlja ipak dođe u nedoumicu, neka slobodno pita pa ćemo nastojati da na svoje pitanje dobije odgovor.

Stjepan Babić

JE LI KUCHAR KORJENITA RIJEČ?

U jednoj školi dvije profesorice hrvatskoga jezika povele su raspravu je li kuhar korjenita ili izvedena riječ. Profesorica Gordana Kokić zastupala je gledište da je izvedenica, ali to nije znala dokazati, a nije mogla prihvatiti da je korjenita riječ pa je zapitala tko ima pravo.

Kad bih rekao obje, svatko bi se začudio. Međutim tako je ako sudimo po

našim gramatikama. U Mareticevoj Gramatici piše:

"Često se osnovni nastavci dodaju korijenu n e p o s r e d n o, i riječi tako postale zovu se k o r e n i t e..." (2. izd., str. 255.) Ako uzmemo da je *kuh-* korijen, a *-ar* osnovni nastavak, onda je *kuhar* korjenita riječ.

Isto tako proizlazi po Brabec-Hraste-Živkovićevoj Gramatici. U VII. izdanju piše u istome smislu, što je i razumljivo jer je ona u tvorbi riječi potpuno zavisna